

УДК 316.4

О. Р. Бурбело

ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ІНОЕТНІЧНОГО ДОВКІЛЛЯ

У статті розглядається становище іммігрантів в умовах приймаючих країн, можливості їх включення у суспільство та вплив іноетнічного оточення на збереження або зміну національної ідентичності.

Ключові слова: національна ідентичність, іноетнічне оточення, іммігранти.

The article describes the experience of immigrants from Ukraine in the destination countries, possibilities of their inclusion into the receiving societies and the impact of different ethnic environment on preservation or change of immigrants' national identity.

Keywords: national identity, alien ethnic environment, immigrants

Беззаперечними ознаками сучасного світу стали глобалізація, мобільність, полікультурність. Одночасно з цими процесами у світовому суспільстві актуалізується питання національної ідентичності – явища, що отримало назву „вибух етнічності”. Як свідчить статистика, у країнах Західної Європи іммігранти становлять 12-20% від загальної кількості корінного населення. Цей показник стрімко продовжує рости і ставить питання імміграції та інтеграції як одне з найактуальніших на порядок денний європейських країн. Заборона Швейцарії будувати мінарети на мечетях, обмеження щодо релігійної символіки та заборона Бельгією і Францією носіння паранджі, нікабу, нещодавні зміни імміграційного законодавства у інших європейських країнах викликали у суспільстві неоднозначну реакцію і призвели до загострення полеміки навколо демократичних засад, політики рівноправності та толерантності, які сповідує Європа. Прояв національної свідомості та намагання зберегти європейські культурні цінності спричинили конфлікт національних почуттів, які є складовою національної ідентичності.

Проблема національної ідентичності українців має свою специфіку. Після здобуття Україною незалежності відпала наднаціональна або радянська ідентифікація і залишилась нереформована національна українська ідентичність. У статті „Тест на виживання. Глобалізаційні виклики національній ідентичності” зазначається: „...за умов незалежності в „доганяючому режимі” Україна нині має пройти власне дві фази суспільного розвитку, притаманні індустріальній добі: першу – становлення громадянського суспільства, другу – завершального етапу формування

національної свідомості” [5]. Проблема збереження національної ідентичності є актуальною для України і, особливо, для українських іммігрантів, що живуть за її межами.

Збереження або зміна національної ідентичності є складовою адаптаційного процесу, який передбачає трансформацію самосвідомості, культури та мови. Як відомо, четверта хвиля еміграції українців за кордон, що почалася у 1990-ті роки, має економічну природу, характеризується масовістю та тимчасовістю. Голова європейського Конгресу Українців, перший заступник Президента СКУ Я.Хортіяні у своїй доповіді (2010 рік) стверджує, що 70-80% українців зберігають своє громадянство і хочуть повернутися в Україну [11]. Умовно виділяється декілька варіантів міграційної поведінки українських іммігрантів: тимчасові трудові мігранти, які повертаються додому, реалізувавши економічну, освітню чи іншу мету міграції; іммігранти, які, попрацювавши, прийняли рішення змінити тимчасове місце проживання на постійне у приймаючій країні і намагаються об'єднатися з членами своєї родини; іммігранти, що ведуть транснаціональний спосіб життя.

В українському суспільстві утвердилось загалом негативне ставлення до еміграції: демографічна криза (тенденція до зменшення населення за останні роки з 52 млн. до 45,9 млн.), феномен „соціального сирітства”, негативний образ злиденного заробітчанина за кордоном. У той самий час більшість світових організацій намагаються висвітлити явище імміграції водночас як проблемне, але закономірне та необхідне. Зокрема, МОМ розглядає легальну міграцію як позитивне явище: „...ми намагаємося як до уряду так і до суспільства донести думку, що міграція має позитивний бік, що це не тільки розвиток людини, це й розвиток суспільства” [10].

Відсутність можливості реалізації та складне економічне становище на батьківщині і попит на іммігрантів у європейських країнах стимулюють міграційні процеси, внаслідок яких є очевидною економічна вигода, як для країн-донорів, так і для країн-реципієнтів. Так, за даними НБУ, грошові перекази до України іммігрантів, які працюють за кордоном, у 2009 році становили 4,6% ВВП. Надходження з Німеччини, Італії, Греції, Великобританії, Кіпру, Іспанії посіли третє місце за обсягами після Росії та США [17]. У докризовий період з 1996 по 2006 роки у Іспанії 30% усього приросту ВВП забезпечували іммігранти [9]. Німеччина, Швейцарія та Люксембург входять до переліку найзаможніших держав і разом з тим мають одні з найвищих показників іноземних працівників [22, 45].

Міграція є одним з вагомих (але не єдиним) інструментів боротьби з проблемою швидкого старіння населення та нестачі робочої сили. На сьогоднішній день кожний шостий громадянин ЄС досяг 65-річного віку, до 2050 року вік кожного четвертого або навіть третього європейця буде перевищувати 65 років [22, 39]. Є очевидним той факт, що Європа є і буде

регіоном імміграції, полікультурним суспільством з різними стилями життя, релігіями, баченням світу. На сьогоднішній день усі європейські уряди відкрито говорять про існування проблеми, пов'язаної з масовою, нелегальною імміграцією та інтеграцією. Навколо даного питання ведеться гостра полеміка, воно піддається політизації та маніпуляціям. На тлі цієї проблеми особливої ваги набуло питання національної ідентичності.

Більшість європейських країн посилили імміграційні вимоги, зробили необхідною умовою інтеграцію іммігрантів у суспільство і прийняття норм приймаючої країни. Ці зміни зумовлені активізацією імміграційних процесів та проблемами, що виникають на цьому тлі. Так, в результаті регулярного проведення досліджень громадської думки у Великобританії було оприлюднено промовисту статистику, згідно з якою пропорція мешканців Великобританії, які вважають себе британцями, невпинно зменшується: з 52% у 1997 до 44% у 2007 році. Аналогічна тенденція спостерігається у низці інших європейських країн. Зокрема, у Франції питання ідентичності та імміграції набуло справжнього резонансу у суспільстві. У 2007 році Н.Саркозі ініціював створення Міністерства імміграції, інтеграції, національної ідентичності та взаєморозвитку. Процитована президентом Франції фраза „Франція, любіть її або залиште її” значно загострила дискусію. На кінець вересня 2010 року були заплановані дебати з приводу закону з імміграції, інтеграції та національності. Законопроект має три основні цілі: посилити інтеграційну політику; включити у французьке законодавство 3 основні європейські директиви, що стосуються питань повернення іммігрантів, блакитної карти та санкцій; посилити боротьбу з нелегальною імміграцією [14]. Схожі заходи пропонувалися іншими європейськими країнами: німецький „договір лояльності” (підписання іммігрантом зобов'язань дотримання норм, законів, демократичних цінностей країни, зобов'язання оволодіти німецькою мовою та основами історії), запропонована в Іспанії „норма інтеграції”, яка встановлює необхідні для іммігранта дії, що в майбутньому б дозволило йому ставити питання про возз'єднання з сім'єю, поновлення тимчасового виду на проживання, отримання дозволу на постійне проживання, зміни національності і набуття громадянства. Австрійське законодавство обмежує кількість родичів, яких іммігрант може привозити до країни, Данія ускладнила процедуру возз'єднання. Нідерланди зобов'язали членів родини іммігрантів вивчати голландську мову до переїзду до країни. У Німеччині, Великобританії та Італії іммігранти мають засвідчити адекватне забезпечення помешканням та фінансові можливості для утримання родичів, які приїжджають з-за кордону [20].

Українська громада за кордоном, зазвичай, не є особливо проблемною для приймаючих країн. Як зазначається у статті „Східноєвропейські іммігранти у США: соціально-демографічний профіль”, „...східноєвропейці

менш схильні до вираження своїх поривів, виховані бути більш стриманими, менш соціально напористими, більш спокійними та зваженими” [19, 113-125]. Водночас, українці є частиною іноетнічного населення приймаючих країн і зобов’язані приймати спільні для усіх правила перебування у країні. Не секрет, що основну загрозу європейські країни вбачають у нелегальній імміграції, засиллі мусульманських біженців, адже близько 60% офіційних іммігрантів прибувають до Європи саме як біженці і лише згодом працевлаштовуються. Станом на 2006 рік одними з найбільших громад в Європі були турки (2,3 млн.), марокканці (1,7 млн.), албанці (0,8млн), алжирці (0,6млн) [22, 47]. Українські іммігранти у переважній більшості є трудовими іммігрантами, зорієнтованими на роботу з планом повернення додому. У дослідженні „Українські іммігранти в Іспанії” зазначається, що українці демонструють високі показники економічної активності (більше 88,2%) і зайнятості (79,7%). Такі високі показники, з одного боку, пояснюються трудовою специфікою української імміграції, а з іншого, працездатним віковим складом наших співвітчизників [15]. Світова економічна криза відкоригувала європейський ринок праці: ряд країн внесли зміни до своїх законодавств, обмежили в’їзд до країн, ввели селективні системи відбору іммігрантів. Так, наприклад, Німеччина, Великобританія, Іспанія обмежили в’їзд некваліфікованих робітників, в той же час спростивши умови для висококваліфікованих працівників. Тим часом, „сива революція” або тенденція старіння населення породжує великий попит на такі професії, як медичні працівники, доглядальниці, няні тощо. Як наслідок, Суд Європейських Спільнот у квітні 2010 року дозволив європейським університетам впроваджувати квоти (наприклад на медичних факультетах) для іноземних студентів, якщо таке рішення визнане необхідним для забезпечення здоров’я європейських громадян [3, 2].

Працевлаштування є вагомим показником інтеграції у суспільство. Цікаво, що загальний високий рівень освіченості українських іммігрантів не відображається на престижності професій. Іншими словами, українці з середньою та вищою освітою здебільшого працюють на так званих роботах „3D” (брудних, небезпечних, важких - *англ. dirty, dangerous, difficult*), роботах низькокваліфікованих, низькооплачуваних: „українська громада має найвищий серед італійських іммігрантів показник рівня освіти та професійної підготовки: 60% мають дипломи про вищу та середню спеціальну освіту (середній показник серед решти іноземних громад 40%). Але оскільки Італія не визнає українських дипломів, можливості працевлаштування за фахом доволі обмежені. Водночас на італійському ринку праці існує попит на окремі професійні категорії, широко представлені серед українських іммігранток. Ідеться, передусім, про медичний персонал середньої ланки...” [8]. Такій ситуації сприяють відразу кілька факторів: нелегальне становище та незаконне працевлаштування, відносно проста

можливість отримання такої роботи, висока заробітна плата (порівнюючи з оплатою роботи за спеціальністю в Україні), невизнання українських дипломів європейськими державами. Таке становище українців не дає їм підстав відчувати себе повноправними громадянами приймаючої країни, що водночас сприяє збереженню відчуття їх приналежності до України.

Відсутність скоординованих дій у різних сферах міграційного питання між Україною та країнами ЄС, кидає наших громадян напризволяще, примушує їх самих знаходити вихід з важких ситуацій та самостійно опікуватись своїм життям, і це в той час, коли українська громада є вагомим економічним потенціалом та культурною ланкою, що поєднує і представляє Україну у Європі.

Загальні закономірності поведінки українських іммігрантів у Європі, за винятком окремих випадків, є достатньо зваженими. Як вже було зазначено, українці в основному задіяні в галузі доглядання, сільського господарства, будівництва, сервіс-послуг тощо. Зазвичай, відзначається працьовитість та „безпроблемність” наших громадян. Наприклад, за словами начальника управління європейської інтеграції, зовнішніх зв'язків і туризму обласної державної адміністрації Івано-Франківська, „...українські заробітчани в Іспанії у принципі задоволені своїм становищем. В Іспанії наші співвітчизники мають добре реноме. Їх вважають сумлінними робітниками, вихованими людьми, які здебільшого дотримуються моральних норм поведінки, не займаються проституцією, не порушують закон. Тому до них приязно ставляться і охоче наймають на роботу. Нам розповідали, що й місцева поліція лояльна до українських нелегалів – на них не влаштовують полювання, а коли й затримують, то без вагомих підстав не депортують. Більше того, іспанські правоохоронці допомагають українцям. Зокрема, у вирішенні проблем з невивізанням заробітку” [6].

Імміграція є стимулом не лише міжнародної торгівлі, а й культурних, туристичних, дипломатичних відносин. У західній соціології існує терміт „соціальні перекази” (social remittances). Вони не піддаються кількісному визначенню і є нематеріальними, це – ідеї, досвід, практики, стиль життя, що набувається та передається завдяки імміграції. Відомо, що мігранти намагаються привити європейськість своїм сім'ям на батьківщині, покращити побутові умови, долучити до цінностей, побачених за кордоном. В основному іммігранти з України у ЄС, як вже зазначалося, є заробітчанами і рідше вкладають кошти у розвиток бізнесу за кордоном. Більшість українських іммігрантів зорієнтовані на тимчасову імміграцію з метою покращення економічного становища та рівня життя і підвищення соціального статусу на батьківщині, а не у країні перебування. Працюючи у країнах ЄС, іммігранти заощаджують 70-80% прибутку. Здобутий досвід і зароблені кошти надихають багатьох відкрити свою справу в Україні, вкласти гроші у будівництво житла (що змінює архітектурну картинку цілих

селищ та районів), дає можливість покращити побут на батьківщині, оплатити навчання дітей і таке інше. Щодо бізнес-поведінки українців за кордоном, то, як зазначається у статті „Українці в Лондоні”, „як і поляки, багато українців надають перевагу „проривному бізнесу”, створеному для завоювання клієнтури, що виходить далеко за рамки своєї національної ідентичності. Кількість українських ресторанів в англійській столиці поки що залишається незначною: зацікавлення українською кухнею в основному обмежується Chicken Kiev, хоча, по аналогії з теперішнім нашестям польських делікатесів, ця ситуація може змінитись” [13].

Кожен мігрант перед поїздкою будує проект, плани, пов'язані з поверненням на батьківщину чи оселенням у країні перебування, які згодом корегуються. Трансформація планів є наслідком зміни ситуації, пріоритетів. Плани заробити гроші на конкретні потреби після їх реалізації змінюються на мету заробити додаткові гроші. Відомо, що чим довше іммігрант перебуває за кордоном, тим глибше він інтегрується у суспільство, тим менша вірогідність повернення на батьківщину. Згідно з проведеним у Іспанії дослідженням, відвідування України українськими іммігрантами обмежуються нечастими короткими поїздками з Іспанії в Україну: 92% недокументованих іммігрантів повідомили про те, що після приїзду до Іспанії вони жодного разу не поверталися на батьківщину; 97% українських іммігрантів контактує за допомогою засобів зв'язку з родичами та друзями, що знаходяться в Україні: 68,5% мінімум раз на тиждень, 21,8% раз на місяць [22, 45].

Первинна самоідентифікація визначається наявністю громадянства і офіційного документа, що засвідчує особу. Отримання виду на проживання чи громадянства іншої країни може слугувати стимулом на шляху до оселення у приймаючій країні. Втім, зміна країни проживання з усіма наслідками цього процесу не варто розглядати лише як негативне явище. За словами Генерального секретаря ООН (2006), повернення іммігрантів на батьківщину буде сприяти розвитку тільки у тому випадку і тією мірою, якою у країні походження створений сприятливий соціальний та економічний клімат для подальшої можливості іммігрантів реалізувати здобутий досвід за кордоном або інвестувати свої заощадження” [22, 62].

Важливими показниками інтеграції, а отже, зміни самоідентифікації, окрім зайнятості, відіграють такі фактори, як житлові умови, соціальні, суспільні, шлюбні відносини. Українці схильні оселятися у великих містах; розпорошеність наших співвітчизників може пояснюватися особливістю працевлаштування. Так, іммігранти, що працюють по господарству або доглядають за громадянами іншої держави, часто проживають у їх помешканнях. Наші співвітчизники також схильні до винаймання квартир і спільного проживання у не завжди пристосованих для цього умовах. Іншою причиною такої розпорошеності може слугувати той факт, що українці не

були залучені до програм надання помешкання, які згодом негативно себе зарекомендували, оскільки замість того, щоб сприяти інтеграції, підсилили сегрегацію і сприяли утворенню гетто [12]. Групове проживання громадян за кордоном у багатьох випадках виконує основну функцію у збереженні національної ідентичності. Іншими факторами є сім'я, громадські організації, церква.

Саме церква виконує основну об'єднуючу роль у соціальному житті іммігрантів з України у ЄС. Зокрема, Українська греко-католицька церква постійно сприяє тому, щоб українці за кордоном мали можливість зберігати свою національну ідентичність. Доречно навести слова голови УГКЦ Любомира Гузара про те, що „120-літній досвід попередніх хвиль української еміграції показав, що збереженням тотожності українців поза Батьківщиною завдячуємо Українській церкві, довкола якої завжди гуртувався український народ, зміцнюючи та передаючи свою віру та надію” [2]. Церква виступає для іммігрантів не лише релігійною установою, вона виконує соціальну, культурну, освітню роль. Окрім духовної, психологічної підтримки, надає також соціальну та матеріальну допомогу, слугує осередком українськості, об'єднує представників різних конфесій, відкриває двері не тільки для віруючих. Церква не лише опікується іммігрантами, а й надає допомогу їхнім родичам в Україні.

Сучасні реалії дозволяють вести мігрантам транснаціональний спосіб життя – між батьківщиною та країною проживання. Ідентичність іммігранта щоразу глибше схрещується, стає транснаціональною. Достатньо поширеною є тенденція до укладення міжнаціональних шлюбів, в основному між українським жінками та чоловіками-іноземцями. У суспільстві навіть виокремилось окреме поняття, таке як „шлюбна імміграція”. Важливу роль у цьому процесі відіграють шлюбні агентства. Однак, за статистикою, лише 25% сімей, створених за посередництва шлюбних агентств, живуть разом більше 4-х років і 10% - більше семи. Такі показники можуть пояснюватись певною прагматичною основою укладення шлюбу, різністю культур, релігійної приналежності, менталітету, звичок, та поглядів на життя, небажанням приймати компромісні рішення, впливом оточення тощо. У сім'ях, створених між українцями та іноземцями, виявляються тенденції до інтернаціоналізації, асиміляції українців, рідше українізації іноземців. Тією чи іншою мірою міжнаціональний шлюб змінює партнерів, впливає на зміну ідентифікації особистості.

Одним з найважливіших елементів національного усвідомлення та фактором зовнішнього сприйняття етнічної групи є мова. У науковій літературі мовне питання є обов'язковою складовою дослідження етнонаціональної ідентичності. Так, на питання „що найбільше об'єднує вас з людьми вашої етнічної спільноти”, 74% українців поставили на перше місце мову, 62% - землю, 57% звичаї [4]. Світова спільнота одностайно

виступає за підтримку та розвиток культур іноетнічного населення та збереження основних елементів ідентичності, зокрема, мови, релігії, традицій та культурного надбання за умови поваги до норм та законів і права на самовираження громадян приймаючої країни.

Для українських іммігрантів важливу роль у збереженні української мови відіграє оточення, сім'я, школа. Діти у міжнаціональних сім'ях, зазвичай, ростуть двомовними, але на перший план виходить мова країни проживання, адже спілкування у побуті, навчання в освітніх закладах, спілкування з однолітками відбувається в основному мовою приймаючої країни. Більшість українських батьків намагається зберегти рідну мову, спілкуючись вдома українською, відвідуючи церкву, записуючи дітей до суботніх та недільних шкіл, залучаючи їх до національного контексту за кордоном. У другому поколінні, за відсутності україномовного оточення, процес збереження мови та інших складових ідентичності значно ускладнюється.

У представників першого покоління іммігрантів четвертої хвилі проблеми зі збереженням української мови не існує, існує бажання більше спілкуватись, читати українською, бути в курсі подій. У них частіше виникає проблема зворотного типу: небажання або відсутності можливості вивчення мови приймаючої країни: „дуже великий відсоток українських жінок дотепер не розуміє того, наскільки важливо говорити мовою країни свого перебування. Є випадки, на які не можна дивитись без жалю. Жінки, які прожили в Іспанії 5, 6 і навіть 7 років, володіють іспанською в обсязі не більше 100 слів. Ця обставина віддаляє жінок від можливості отримати краще місце роботи, спілкуватися з ширшими колами населення місць, у яких вони мешкають, а також бути в курсі актуальних суспільно-політичних справ регіону свого проживання” [7].

Відомо, що білінгвізм цінується на ринку праці. Для осіб, які володіють більше ніж однією мовою у полікультурних суспільствах відкриваються ширші можливості. Варто зазначити, що уряди багатьох європейських країн організовують спеціальні мовні курси для іммігрантів, деякі країни надають можливість одноразового безкоштовного складання іспиту з мови, що є вимогою інтеграції у суспільство і запорукою взаємовигідної взаємодії іммігранта з приймаючою країною.

Важливим для збереження національної ідентичності українців за кордоном є питання освіти. Загалом діти іммігрантів мають можливість відвідувати суботні та недільні школи при церквах та асоціаціях, які відіграють значну роль як консолідуючий фактор соціального життя та збереження національної ідентичності. Ініціаторами створення та викладачами здебільшого виступають іммігранти, зокрема трудові, здійснюючи викладацьку діяльність у вільний від роботи час. Українська освіта за кордоном представлена школами з українською мовою навчання; з вивченням циклу українознавчих предметів, загальноосвітніми навчальними

зкладами з вивченням української мови; закладами з факультативним вивченням української мови; суботніми та недільними школами, дошкільними закладами. У 2007 році рішенням Кабінету Міністрів України для громадян, які проживають за кордоном, було створено Міжнародну українську школу, яка координує діяльність українських навчальних закладів за кордоном, надає методично-інформаційну підтримку, консультативно-методичну допомогу, створює можливості дистанційного навчання українцям, які постійно чи тимчасово проживають поза межами України.

Незважаючи на прийняті заходи, підтримка з боку України освіти за кордоном не є достатньою. Так, в Іспанії за різними підрахунками налічується більше 200 тисяч українців. Привертає увагу факт, наведений у статті „Діти іммігрантів у країнах Середземномор'я: освіта серед дітей норвезьких „кліматичних” іммігрантів та дітей українських трудових мігрантів”: значно менша за чисельністю норвезька громада може користуватись послугами п'яти норвезьких шкіл, відкритих в Іспанії (в той час, як українських повноцінних загальноосвітніх шкіл в Іспанії немає). Навчання у таких школах проводиться за норвезькою програмою і, незважаючи на їх приватну форму, частково фінансуються і контролюються Норвезькою системою освіти. Окрім того існує школа дистанційного типу, за допомогою Інтернету навчання в якій можуть проходити норвезькі учні, що живуть поза межами своєї Батьківщини, але хочуть отримати освіту, що відповідає законодавству Норвегії. Існує також можливість отримати додаткову освіту, що дає знання з історії Норвегії, політики та релігії. В той же час діти українських іммігрантів навчаються за іспанською системою освіти і додатково мають можливість відвідувати одну з дев'яти суботніх шкіл з недержавним фінансуванням, які співпрацюють з Міжнародною українською школою, що дозволяє дітям українських іммігрантів здобути освіту, диплом якої визнається в Україні. Дітям викладають предмети з українських навчальних програм, такі як українська мова, історія та релігія. Автор дослідження робить висновок, що факт існування п'яти повноцінних норвезьких шкіл і відсутність таких українських шкіл в Іспанії, зважаючи на значно більшу українську громаду і чисельність українських дітей, може вказувати на мотивацію іммігрантів, стратегії інтеграції у суспільство та нерівномірність фінансових можливостей [21].

Значну роль у збереженні національної ідентичності відіграє згуртованість, суспільна активність іммігрантів. Певною мірою активність залежить від статусу іммігранта. Нелегальні мешканці надають перевагу більш відособленому способу життя. Прикладом можуть слугувати наші співвітчизники, які проживають у Британії. Як показало дослідження проведене TUC, у плані самоорганізації вони виявили менше бажання об'єднуватися між собою: „албанці та українці, зокрема, схильні до думки, що „кожен живе своїм життям”, ”українці здебільшого не бажають вступати

в контакт зі своїми сусідами, що ймовірно відображає більшу кількість нелегальних іммігрантів у цій групі” [16]. Легальні та легалізовані проявляють достатньо активну позицію у житті громади.

На жаль, державна підтримка у створенні і діяльності організацій є недостатньою. Це спонукає українців самотужки утворювати організації та асоціації різного спрямування: професійні, жіночі, студентські, культурні, освітні і т.д. За даними МЗС України, „порівняно з іншими світовими діаспорами, українські громади мають найбільшу кількість різних громадських об’єднань (за приблизними підрахунками – близько 3 тисяч). Найбільше їх у Канаді – майже тисяча осередків: політичних, культурно-освітніх, професійних (об’єднання лікарів, учителів, інженерів, адвокатів), жіночих, молодіжних тощо” [18].

Щодо ЄС, лише в Італії на сьогоднішній день діє близько 80 громадських організацій та асоціацій. Такі організації часто співпрацюють з церквою, їх робота направлена на організацію суботніх та недільних шкіл для дітей іммігрантів, допомогу у працевлаштуванні, пошук житла, підтримку та розвиток культури, надання юридично-правових послуг та консультацій, інформування, роз’яснення законів, на допомогу жінкам, боротьбу з гендерним насильством, видання україномовних періодичних видань, спілкування українською мовою, а також на спільне відзначення свят, обговорення суперечливих політичних та історичних подій, організацію різноманітних культурних заходів (концертів, виступів, зустрічей, виставок), створення Інтернет-порталів з метою висвітлення подій, можливості он лайн знайомств та обміну інформацією, пошуку друзів та ділових партнерів.

Нагальними потребами новоприбулих іммігрантів є необхідність у інформації, оформленні документів, допомозі у працевлаштуванні, пошуку житла, соціальній та психологічній підтримці, медичному обслуговуванні, визнанні дипломів про освіту, водійських прав, пенсійному забезпеченні, оподаткуванні, вивченні мови країни перебування і т.д. Серед іммігрантів, що певний час проживають у країні і є відносно включеними у суспільство, а також серед представників діаспори спостерігається потреба у духовному житті, бажання збереження національної ідентичності, мови та культури, передача надбань молодому поколінню.

Збереження національної ідентичності великою мірою залежить від бажання самої людини, мотивації переїзду, ставлення оточуючого середовища. Відомі випадки зміни етнічної ідентичності, зокрема негативної, що, за визначенням Євтуха В.Б., являє собою „ідентичність, зміст якої визначається інтолерантними установками та негативними діями” [1, 82]. Наприклад, іммігрант, всіляко намагаючись асимілюватись, стати повноправним членом приймаючого суспільства, відмежуватись від негативного образу своєї етнічної групи, уникаючи дискримінації на етнічному чи расовому ґрунті, намагається змінити національну

ідентичність, змінюючи ім'я та прізвище, оселяючись у районах, де здебільшого проживає місцеве населення, подалі від місць гуртування іммігрантів. Такі випадки трапляються і серед українців, хоча, більш поширеними вони є серед вихідців з мусульманських країн. Нещодавно у новинах Бі-Бі-Сі було анонсовано французьку стрічку „Італієць”. У ній висвітлюються проблема, з якою зіштовхуються іммігранти, для котрих зміна імені з арабського на європейське дає можливість отримати роботу і перспективу кар'єрного росту. Головний герой, італієць Діно Фабриці (насправді французький алжирець Мурад Бен Сауд), стає успішним торговцем машинами завдяки зміні імені. В реальності така тенденція зараз є дуже поширеною і свідчить про те, що у багатьох випадках іммігранти вбачають зміну ідентичності як необхідність для повноцінного включення у суспільство країни проживання.

Є очевидним, що у сучасному глобалізованому світі питання збереження національної ідентичності є актуальним для усіх учасників міграційних процесів. Успішна інтеграція іммігранта в іноетнічне середовище підвищує ризик втрати національної ідентичності. У випадку України, відсутність системної послідовної підтримки іммігрантів з боку держави частково компенсується діяльністю церкви та недержавних організацій, ініціаторами створення яких є безпосередньо іммігранти. Важливими факторами збереження національної ідентичності іммігрантів є задоволення їх потреб за кордоном та створення сприятливих умов для повернення на батьківщину.

Література

1. Євтух В. Б. Етнічність: Глосарій / В. Б. Євтух. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009.
2. Єгорова І. Українці в Італії: втрата чи здобуток для України // День.— 2007 – № 22.
3. Зарембо К. Протекціонізм трудової імміграційної політики в Україні: необхідність чи самовпевненість? – МЦПД, Європейські акценти, № 86 2010.
4. Ключковська І. Освіта українського зарубіжжя як фактор збереження етнонаціональної ідентичності, 2010 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://duda.org.ua/index.php?Itemid=66&id=135&option=com_content&task=view
5. Кремень В. Тест на виживання. Глобалізаційні виклики національній ідентичності, 2010 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/291177/>
6. Кушніренко Н. Українці в Іспанії: заробітчани чи діаспора?, 2007 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.if.gov.ua/modules.php?name=News&file=print&sid=4759>

7. Наконечна Я. Імміграція та гендерне насильство. Досвід українців у Іспанії, 2009 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucranianas.org/ong/index.php?page=Inmigracion-y-Violencia-ucrania>

8. Пономарева О. Українська імміграція в Італії: проблематика та перспективи, 2010 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gazetaukrainska.com/ukra-nska-tal-ya/ukra-nska-mm-grats-ya-v-ital-problematika-ta-perspektivi>

9. Приходько О. Європейська міграція в цифрах та узагальненнях // Дзеркало тижня. – 2008. – №37.

10. Профазі М.: українські іммігранти працюватимуть і не створюють проблем місцевим службам, 2010 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vikno.eu/novini/novini/m.profazi-ukrayinski-immigranti-pratsoviti-y-ne-stvoryuyut-problem-mistsevim-sluzhbam.html>

11. Рижак І. Україна у міжнародному просторі – різні погляди на еміграцію, 2010 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.credo-ua.org/2010/07/30200>

12. Темірова І.Ю. Модель розселення українців в Іспанії та Португалії як індикатор інтеграції // К., 2010. Випуск 32 - 2010.

13. Томас Р. Українці в Лондоні // Дзеркало тижня. – 2006. – № 33.

14. "Integration Contract" & National Identity Debates: France: Draft Law on Immigration, Integration, and Nationality, 2010 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://interkulti.net/index.php/monitor/136-qintegration-contractq-france-draft-law-on-immigration-integration-and-nationality>.

15. Hosnedlová R., Stanek M. Immigrantes ucranianos en España. Una aproximación a las pautas de movilidad internacional // Scripta Nova XIV, núm 312.

16. Markova E., Black R. East European immigration and community cohesion // University of Sussex, 2007. — P. XII.

17. <http://www.bank.gov.ua>

18. <http://www.mfa.gov.ua>

19. Robila M. Eastern European immigrants in the United States: A socio-demographic profile // The Social Science Journal 44, 2007.

20. Sarkozy moves quickly to tighten immigration laws, 2007 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nytimes.com/2007/06/12/world/europe/12iht-france.4.611257.html>.

21. Solvang B., Tymczuk A. Children of immigrants in the Mediterranean: education among children of Norwegian “climate” migrants and children of Ukrainian labour migrants, 2008 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://antropologia.umh.es/GIA/index/html>.

22. Taran P. and all. Economic migration, social cohesion and development: towards an integrated approach // Council of Europe, 2009.

УДК 159.922.4(477.8)

Б. Г. Гвоздецька

ОСОБЛИВОСТІ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ МЕШКАНЦІВ ПОГРАНИЧЧЯ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ЛЬВІВСЬКОЇ ТА ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ)

Стаття присвячена дослідженню пограниччя Карпатського регіону на прикладі Львівської та Івано-Франківської областей. Проаналізовано особливості та відмінності ідентичностей мешканців пограниччя Карпатського регіону.

Ключові слова: *Карпатський регіон, пограниччя, ідентичність, самоідентифікація, Львівська область, Івано-Франківська область.*

The article deals with the analysis of the Carpathian boarder region based on the example of the Lviv and Ivano-Frankivsk areas. The identity peculiarities and differences among the Carpathian region residents have been analyzed.

Key words: *Carpathian region, boarder region, identity, self identification, Lviv region, Ivano-Frankivsk region.*

Територія нашої держави є внутрішньо неоднорідною. Природні ландшафтні особливості та протяжність території є однією з причин регіональних відмінностей, що виявляється у стилі життя і культурних традиціях. Пограниччя відноситься до периферійних територій держави, які мають дещо інший розвиток, ніж центральні території, зокрема, вони зазнають більшою мірою впливу сусідів у економічній, політичній, культурній сферах життя.

Така ситуація склалася сьогодні на пограниччі Карпатського регіону. За останні два десятиліття тут відбулися значні соціальні зміни: передусім, значне розширення прав і можливостей соціальних суб'єктів пограниччя; посилилася інтенсивність міжгрупових контактів; значного розвитку набрала міжнародна співпраця у таких сферах, як соціальна, економічна, політична, медична, наукова, технологічна, набув важливості такий фактор, як міжетнічна взаємодія. На сьогоднішній день усвідомлення жителями пограниччя своєї індивідуальної та групової ідентичності стало вельми актуальним і потребує всебічного вивчення та дослідження.

Досить глибокої наукової розробки поняття пограниччя отримало у працях польських дослідників: А. Садовського, А. Клоковської, М. Щепанського, Г. Бабінського, З. Круча, Ю. Хлебовчика, Г. Красовської. Однак кожен із них висвітлював розуміння пограниччя через дефініції.